

Socialnämnden i Motala kommun får allvarlig kritik för att ha dröjt med att inleda en faderskapsutredning

Beslutet i korthet: I mars 2020 informerade en person en socialnämnd bl.a. om att han var far till två barn i kommunen och att de i folkbokföringen saknade en registrerad far. Han önskade att kommunen skulle inleda en faderskapsutredning. Nämnden inledde en sådan utredning först i september 2021 efter det att en god man hade utsetts för barnen.

I beslutet uttalar JO att en nämnd inte kan avstå från att inleda en faderskapsutredning endast av det skälet att uppgiften om att barnet saknar en registrerad far kommer från den person som påstår sig vara far till barnet. JO uttalar sig också om en nämnds skyldighet att fullfölja sin utredning om barnet i fråga flyttar till en annan kommun.

JO konstaterar i beslutet att nämnden inte hade något skäl att dröja med att inleda en faderskapsutredning, och för det förtjänar nämnden allvarlig kritik.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på Socialförvaltningen i Motala kommun (familjerätten) och förde fram bl.a. följande:

Den 27 mars 2020 informerade BB, genom sitt ombud, familjerätten om att han är far till barnen CC och DD, som lever i Motala kommun och som saknar registrerad far i folkbokföringen. BB ville att familjerätten skulle föra talan om att han skulle fastställas som far till barnen. Vid upprepade tillfällen har familjerätten vägrat att starta en faderskapsutredning, trots att den fått uppgift om att den första folkbokföringskommunen, Ödeshögs kommun, inte ansett sig behörig att inleda en sådan. Socialnämnden har ett särskilt ansvar att se till att rätt far är registrerad till de barn som bor i kommunen. Detta har inte följts i det här fallet.

AA lämnade in flera handlingar tillsammans med sin anmälan, däribland e-post mellan henne och socialförvaltningen.

Utredning

JO tog inledningsvis del av vissa handlingar från Socialförvaltningen i Motala kommun. Därefter begärde JO att Socialnämnden i Motala kommun skulle yttra sig över anmälan.

Av nämndens remissvar framgår bl.a. följande:

Socialnämnden har enligt 2 kap. 1 § föräldrabalken ett ansvar att utreda och fastställa faderskap för barn som föds där faderskap/föräldraskap inte bekräftas genom föräldrarnas äktenskap enligt 1 kap. 1 § föräldrabalken. Detta gäller även i de fall då ett barn inflyttar till Sverige och Skatteverket enligt 7 kap. 1 p. Förordningen 2001:589 ska anmäla till socialnämnden att barnet folkbokförts och att förälder/föräldrar inte kan registreras enligt föräldrabalken. Det är den kommun där barnet är folkbokfört som ansvarar för att frågan om faderskap utreds, 2 kap. 2 § föräldrabalken, detta ansvar åligger socialnämnden även om barnet skulle komma att ändra sin folkbokföringsadress innan faderskapet har fastställts. En socialnämnd kan enligt ovanstående lagstiftning inte inleda en faderskapsutredning endast på begäran av en person som utger sig vara förälder och utan att det finns anknytning till kommunen.

Enligt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd är socialnämnden skyldig att inleda faderskapsutredning för barn när information inkommer på ett av följande sätt:

- genom information från Skatteverket att ett barn har fötts eller inflyttat till kommun och saknar registrerad förälder,
- genom beslut från domstol att tidigare faderskap har hävts eller
- efter genomförd förhandsprövning där socialnämnden bedömer att det är lämpligt att utreda om någon annan än mannen i äktenskapet kan vara far till ett barn

Socialnämnden i Motala kommun har inte mottagit information om att en faderskapsutredning ska inledas enligt någon av de situationer som Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd listar. Socialnämnden i Motala tar emot flera underrättelser per månad om inflyttade barn där det framgår att ett barn saknar registrerad fader. I dessa fall inleder socialnämnden alltid en faderskapsutredning. I detta ärende har det inte funnits något utredningsansvar från socialnämnden i Motala kommun. Om lagstiftningen gällande utredningsansvar inte efterföljs finns risk att faderskapet utreds i flera kommuner och att processer pågår parallellt.

Socialnämnden i Motala kommun inledde faderskapsutredning för aktuella barn den 21 september 2021, samma dag som utsedd god man etablerade kontakt och förmedlade att han var utsedd att bevaka att faderskapsutredning genomförs. Socialnämnden i Motala kommun bedömde att utredning skulle inledas då god man, som företrädde aktuella barn, förmedlade att faderskap inte tidigare blivit utrett. I utredningen har, enligt 2 kap. 4 § föräldrabalken, uppgifter i första hand inhämtats från modern. Uppgifter har även inhämtats från Motala kommuns socialnämnd där samtal skett med barnen om deras pappa, dock saknas uppgift om pappas identitet. Utredningen avslutades av socialnämnden i maj 2022 med bedömning att utredning inte kunde bedrivas utan risk att utsätta både barn och modern för psykisk påfrestning. Modern har medverkat i utredningen och ansvaret för nedläggningen åligger socialnämnden.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Om inte en viss man eller kvinna på grund av äktenskap eller registrerat partnerskap ska anses som far eller förälder enligt 1 kap. 9 § till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs, om barnet har sin hemvist i Sverige (2 kap. 1 § FB). Uppgifterna enligt 1 § åligger socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört (2 kap. 2 § FB).

Om förhållandet som anges i 2 § ändras, dvs. om barnet flyttar till en annan kommun sedan socialnämnden inlett sin utredning, är nämnden ändå skyldig att slutföra sin uppgift (2 kap. 3 § FB).

En faderskapsutredning bör bedrivas skyndsamt och ska vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om inte särskilda skäl föranleder annat (2 kap. 8 § andra stycket FB).

Socialnämnden får lägga ner en påbörjad utredning om faderskapet under vissa förutsättningar (2 kap. 7 § första och andra stycket FB). En sådan är om det av särskilda skäl finns anledning att anta att en fortsatt utredning eller en rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa (första stycket 4). Ett sådant beslut får överklagas till länsstyrelsen, och länsstyrelsens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol (2 kap. 7 § tredje stycket FB).

Bedömning i det här fallet

Jag har inte tagit del av någon dokumentation från nämnden om de kontakter som förekom mellan denna och AA innan nämnden inledde en faderskapsutredning i september 2021. AA har dock redogjort för sin bild av de kontakter hon haft med nämnden. Nämnden har i sitt remissvar inte tillbakavisat någon av de uppgifter om händelseförloppet som lämnats av AA. Jag ser därför ingen anledning att ifrågasätta de uppgifter AA har lämnat om händelseförloppet, utan lägger dem till grund för min bedömning.

Genom sitt ombud AA informerade BB nämnden den 27 mars 2020 om att han var far till barnen CC och DD, att barnen var folkbokförda i Motala kommun och att de saknade registrerad far. Nämnden inledde ingen utredning med anledning av dessa uppgifter utan hänvisade BB till Ödeshögs kommun eftersom barnen tidigare varit folkbokförda i den kommunen. BB fick vid två tillfällen information från Ödeshögs kommun om att den inte hade inlett någon faderskapsutredning under tiden som barnen var folkbokförda där och att den inte hade för avsikt att inleda någon sådan utredning. Den informationen lämnade AA till nämnden, dels i juli 2020, dels i maj 2021. Nämnden inledde emellertid inte heller med anledning av den informationen någon faderskapsutredning. Det gjordes först i september 2021 efter att en god man som skulle bevaka barnens rätt hade utsetts. Utredningen avslutades i maj 2022.

Nämnden har i sitt remissvar angett de situationer i vilka den anser sig skyldig att inleda en faderskapsutredning. En sådan situation är t.ex. när nämnden får information från Skatteverket om att ett barn har fötts eller flyttat till kommunen och saknar en registrerad förälder. Nämnden har också fört fram att den inte inleder en faderskapsutredning om en person som påstår sig vara far till ett barn som saknar en registrerad far begär att en sådan utredning ska inledas. Som stöd för sin uppfattning i frågan har nämnden hänvisat till vad Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har uttalat.

Av 2 kap. 1 § FB följer att nämnden är skyldig att i vissa fall försöka utreda vem som är far till ett barn och se till att faderskapet fastställs. I MFoF:s handbok¹ när det gäller den saken anges bl.a. följande:

Parterna kan även själva kontakta socialtjänsten med en begäran om att faderskapet ska fastställas. En sådan begäran kan leda till att en utredning ska inledas, men behöver inte alltid göra det, eftersom socialnämnden först måste bedöma om barnet har hemvist i Sverige.

Enligt min uppfattning är alltså nämndens skyldighet att i vissa fall försöka utreda vem som är far till ett barn och se till att faderskapet fastställs inte beroende av vem som uppmärksammar nämnden på att ett barn som bor i kommunen saknar en registrerad far. Det var mot den bakgrunden inte möjligt för nämnden att avstå från att inleda en faderskapsutredning av den anledningen att uppgiften om att barnen saknade en registrerad far lämnades av BB.

Nämnden har i sitt remissvar vidare fört fram att en kommuns ansvar för att frågan om faderskap utreds kvarstår även om barnet skulle ändra sin folkbokföringsadress innan faderskapet har fastställts. Jag vill med anledning av detta lyfta fram följande:

Som jag har angett ovan är det socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört som är skyldig att inleda en faderskapsutredning (2 kap. 2 § FB). Om barnet flyttar till en annan kommun, sedan socialnämnden *inlett* sin utredning, är nämnden ändå skyldig att slutföra utredningen (2 kap. 3 § FB). Skyldigheten kvarstår alltså hos en kommun efter det att ett barn har flyttat till en annan kommun endast om den förstnämnda kommunen redan *inlett* en faderskapsutredning. I det här fallet var barnen folkbokförda i Motala kommun när BB genom sitt ombud uppmärksammade nämnden på att en faderskapsutredning borde inledas. Eftersom barnen tidigare hade varit folkbokförda i Ödeshögs kommun har jag förståelse för att nämnden inte direkt när den fick informationen från BB kände ett ansvar för att inleda en

¹ MFoF:s handbok, Att utreda och fastställa faderskap eller föräldraskap, senast uppdaterad 22 december 2022, s. 21.

faderskapsutredning. När BB i juli 2020 och i maj 2021 återkom till nämnden med information om att Ödeshögs kommun varken hade en pågående eller avslutad utredning om de aktuella barnen borde nämnden, om den ansåg att barnen hade hemvist i Sverige, ha inlett en faderskapsutredning. Det saknades alltså också grund för att inte inleda en faderskapsutredning endast för att barnen tidigare hade varit folkbokförda i en annan kommun.

Eftersom det inte har kommit fram något skäl emot att inleda en faderskapsutredning borde nämnden i nära anslutning till att den fick information om Ödeshögs kommuns inställning i frågan i juli 2020 ha inlett en sådan. En faderskapsutredning inleddes inte förrän i september 2021. Något skäl för dröjsmålet har alltså inte framkommit och det inträffade är naturligtvis helt oacceptabelt. Jag ser allvarligt på detta och vill framhålla att den omständigheten att nämnden senare avslutade utredningen med stöd av 2 kap. 7 § 4 FB inte kan leda till att jag ser förmildrande på detta. Sammantaget förtjänar nämnden allvarlig kritik för sin bristande handläggning.

I det här ärendet uppmärksammas frågor om hur vissa bestämmelser om inledandet av en faderskapsutredning ska hanteras. Ärendet synliggör att bestämmelserna kan uppfattas på olika sätt. Av den anledningen skickar jag det här beslutet till MFoF för kännedom.

Vad som i övrigt har förekommit i ärendet föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Thomas Norling

Ärendet har föredragits av rättssakkunniga Eric Wahlberg. Byråchefen Anna Flodin har deltagit i beredningen.